

УДК 351.74.085:[342.726:316.346.2]

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-15\(33\)-654-664](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-15(33)-654-664)

Гельбак Анжела Миколаївна кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультету № 1, Донецький державний університет внутрішніх справ, вул. Велика Перспективна, 1, м. Кропивницький, 25006, тел.: (066) 195-99-64, <https://orcid.org/0000-0002-7137-6326>

ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Анотація. Досягнення гендерної рівності є як міжнародним правовим зобов'язанням, так і необхідною умовою для досягнення національних цілей розвитку. Критичний аналіз глобальних досліджень і відповідних рейтингів держав світу за показником гендерної рівноправності дозволяє стверджувати, що дане питання знаходиться на етапі позитивного зростання серед глобальних проблем Української держави. Так, за показниками Індексу гендерної нерівності, що вимірює розвиток людини в країнах світу з позиції рівноправності статей, (Gender Inequality Index) минулого року наша держава зайняла 49 місце з 191. За комбінованим показником Програми розвитку ООН, що з кожним роком прогресивно зростає, Україна знаходиться в групі держав «Високий рівень людського розвитку».

Зазначено, що для поліцейських служб інтеграція гендерної перспективи має фундаментальне значення для захисту прав на робочому місці, підвищення ефективності роботи поліції, безпеки суспільства та зміцнення верховенства права. Це пов'язано з тим, що досягнення гендерної рівності в кінцевому підсумку запобігає насильству, захищає права всіх людей і дозволяє кожному робити значущий внесок у суспільне життя.

Підкреслено, що гендерно чутливі комунікації працівника поліції мають вибудовуватися на принципах поваги до всіх учасників комунікативного процесу, незалежно від віку, статі, гендерної ідентичності, шлюбного статусу, сексуальної орієнтації, соціального статусу, національної приналежності.

Зауважено, що високий рівень комунікативної компетентності в сфері гендерної рівності служить показником професійної успішності працівника поліції, формуванню його позитивного іміджу та підвищенню рівня довіри серед населення.

Ключові слова: гендерний підхід, комунікативна компетентність, гендерна рівність, гендерна політика, спілкування, принципи.

Gelbak Anzhela Mykolaivna Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor of the Department of Social and Humanitarian Disciplines, Faculty No. 1, Donetsk State University of Internal Affairs, St. Velyka Perspectivna, 1, Kropyvnytskyi, tel.: (066) 195-99-64, <https://orcid.org/0000-0002-7137-6326>

GENDER APPROACH TO THE FORMATION OF COMMUNICATIVE COMPETENCE OF POLICE OFFICERS

Abstract. Achieving gender equality is both an international legal obligation and a necessary condition for achieving national development goals. A critical analysis of global studies and the respective ratings of the world's countries according to the indicator of gender equality allows us to state that this issue is at the stage of positive growth among the global problems of the Ukrainian state. Thus, according to the indicators of the Gender Inequality Index, which measures human development in the countries of the world from the standpoint of gender equality, last year our state took 49th place out of 191. According to the combined indicator of the UN Development Program, which is progressively increasing every year, Ukraine is in the group of states "High level of human development".

It is noted that for police services, the integration of a gender perspective is of fundamental importance for the protection of rights in the workplace, increasing the effectiveness of police work, public safety and strengthening the rule of law. This is because achieving gender equality ultimately prevents violence, protects the rights of all people and enables everyone to make a meaningful contribution to society.

It is emphasized that gender-sensitive communications of a police officer should be based on the principles of respect for all participants in the communication process, regardless of age, gender, gender identity, marital status, sexual orientation, social status, nationality.

It was noted that a high level of communicative competence in the field of gender equality serves as an indicator of the professional success of a police officer, the formation of his positive image and an increase in the level of trust among the population.

Keywords: gender approach, communicative competence, gender equality, gender policy, communication, principles.

Постановка проблеми. Виховання нового покоління правоохоронців є складовою частиною побудови якісно нової європейської держави із превалюванням людських цінностей, прав і свобод. У зв'язку із цим актуалізується необхідність якісної підготовки поліцейських до професійної діяльності, яка за своєю природою є комунікативною. Ядром контакту з іншими людьми є спілкування, що дозволяє кожному поліцейському виконувати свої професійні обов'язки, досягати міжособистісного взаєморозуміння, збагачувати духовне світосприйняття.

Уміння спілкуватися, досягати взаєморозуміння у процесі виконання професійних функцій є основою високої ефективності праці поліцейських, а це передбачає як уміння орієнтуватися у різноманітних професійних комунікативних ситуаціях, знаходити потрібні засоби, способи та прийоми спілкування залежно від мети спілкування, чітко висловлювати власну думку,

аргументовано дискутувати, переконувати співрозмовника, правильно будувати монолог і діалог, правильно поводитися у конфліктних ситуаціях, так і дотримання принципів гендерної рівності. Отже, якісна підготовка майбутніх поліцейських неможлива без якісної комунікативної підготовки у розрізі гендерної рівності [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність дослідження проблеми формування комунікативної компетентності поліцейського у сфері гендерної рівності зумовлена необхідністю визначення її ефективності, вдосконалення та впровадження у роботу кожного підрозділу Національної поліції України, запобігання фактів гендерно зумовленого насильства не тільки при виконанні професійної діяльності, але й на робочих місцях.

Аналіз чинного законодавства України підтверджує відсутність окремого нормативно-правового акта, який би чітко визначав пріоритетні напрями діяльності органів та підрозділів Національної поліції щодо сприяння гендерній рівності. Варто зауважити, що для державних органів на загальнодержавному рівні такого нормативно-правового положення нині також немає, адже Концепція Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків вироблена на період до 2021 року [8].

У той же час сприяння гендерній рівності в органах та підрозділах Національної поліції є пріоритетним напрямом політики МВС України та діяльності органів і підрозділів Національної поліції України, реалізацію якого забезпечує Наказ МВС України «Про затвердження Стратегії сприяння гендерній рівності в діяльності Національної поліції України до 2030 року».

Досягнення гендерної рівності в поліції та через поліцію – це не просто збільшення кількості жінок. Інтеграція гендерної перспективи очікується від поліцейських служб відповідно до міжнародних та національних правових зобов'язань, але вона також необхідна для досягнення більш ефективної роботи поліції, безпечнішого суспільства та сильнішого верховенства права.

Слід зазначити, що окремі аспекти досліджуваної проблеми вже були предметом уваги дослідників. Так, дослідження комунікативної компетентності фахівців соціономічних професій з гендерним аналізом представлено у роботах О. Канюк, І. Козубовської, Т. Кобзар, Н. Левицької, В. Москаленко, Л. Курят, Д. Годлевської. Про важливість емоційної регуляції як основи професійної компетентності в розрізі гендерної політики наголошується в працях М. Каліман, І. Павелко, О. Чебикіна та ін. Водночас, аналіз наукової літератури свідчить, що сучасні дослідження гендерних підходів у формуванні комунікативної компетентності працівників поліції дещо обмежені.

Метою статті є дослідження гендерної рівності як необхідної умови успішної професійної комунікації в підрозділах Національної поліції України.

Виклад основного матеріалу. Не дивлячись на досить велику увагу дослідників щодо феномену «комунікативна компетентність», поняття ще й

досі відзначається різночитанням, не має однозначного термінологічного визначення та носить неоднозначний характер. Звертаючись до українських психологічних словників, слово «комунікація» походить від слова *communico*, що в перекладі з латинської означає «спілкуюся із кимось» – це є смисловий акт соціальної взаємодії. Водночас позиції дослідників щодо окреслення поняття «компетентність» неоднозначні: одні ототожнюють їх з компетенціями, сукупністю знань, умінь, навичок особистості, готовністю до діяльності, інші підтримують точку зору, що ця категорія є окремим особистісним утворенням. Значна кількість дослідників поділяє думку щодо розуміння компетентності як результату набуття компетенцій.

За визначенням групи науковців з Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, компетентність – це результат набуття людиною компетенцій, які дають їй змогу якісно виконувати трудові функції, успішно засвоювати знання, взаємодіяти з іншими людьми в різних ситуаціях, швидко адаптуватися до змін у професійній діяльності, набувати соціальної самостійності [3].

У зарубіжній психології значний внесок у розвиток уявлень про комунікативну компетентність зроблено прихильниками таких напрямів як: психоаналіз, необіхевіоризм, гештальтпсихологія, гуманістична психологія.

Вітчизняні психологи, певний проміжок часу, розглядали комунікативну компетентність головним чином у контексті діяльнісного підходу, суть якого полягає в тому, що всі психічні властивості людини виявляються тільки в діяльності і зумовлюють придатність індивіда до виконання певних її видів. Вони включають орієнтуючу (соціоперцептивну) та операційну (виконавчу) складові (В. Рижов, А. Хараш та ін.).

Прихильники психологічного підходу (В. Гаркуша, С. Максименко) вважають комунікативну компетентність системою індивідуально-психологічних і фізіологічних ресурсів особистості, що забезпечують оптимальність спілкування між партнерами як необхідну умову ефективної взаємодії та успішної професійної і життєвої реалізації.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що проблема комунікативної компетентності є найбільш досліджуваною в контексті педагогічної діяльності (Н. Кузьміна, О. Коропецька, В. Полторацька, Г. Попова, С. Терещук, М. Тоба, К. Фастівець, Т. Яценко та ін.).

На думку Н. Обозова, існує два основні шляхи трактування феномена комунікативної компетентності. По-перше, дане явище можна розглядати як здатність особистості орієнтуватися в різних ситуаціях спілкування, що базується на чуттєвому та раціональному досвіді; по-друге, даний конструкт може позначати спроможність ефективно взаємодіяти з оточенням за рахунок розуміння динамічних процесів, що відбуваються як у власній психіці, так і в психічних структурах оточуючих індивідів. Даний дослідник наголосив, що комунікативну компетентність не варто вважати константною якістю,

оскільки їй притаманна тенденція до трансформування в ході засвоєння людиною соціокультурних поведінкових еталонів та закономірностей суспільного співіснування [2].

Низка науковців вважає, що задля ефективного виконання завдань професійної діяльності особистість має володіти такими сформованими елементами комунікативної компетентності, як:

- вміння продукувати соціально-психологічний прогноз комунікативної ситуації, в контексті якої здійснюватиметься акт спілкування;
- здатність програмувати процес спілкування, враховуючи специфіку комунікативної ситуації;
- спроможність реалізувати соціально-психологічне керування перебігом процесу спілкування;
- можливість налагоджувати контакт на різній психологічній дистанції;
- динамічність та адекватність впродовж зміни психологічних позицій [6].

Слід зазначити, що деякі вчені тлумачать комунікативну компетентність як складову більшого за обсягом конструкта, який ідентифікується поняттям комунікативного потенціалу особистості. Комунікативний потенціал – сукупність характеристик можливостей індивіда, що визначають якість його спілкування з іншими людьми; до його складу також входять комунікативні властивості, що відображають рівень розвитку потреби у спілкуванні, а також комунікативні здібності, серед яких можна виокремити здатність виявляти ініціативу в ході комунікативної взаємодії, здатність формувати та реалізовувати індивідуальну програму спілкування, здатність здійснювати адекватне емоційне реагування та тому подібні аспекти [1].

Характерна особливість діяльності поліцейських полягає в тому, що саме на них лежить обов'язок надати допомогу, захистити, розв'язати проблеми й т. ін.), що, своєю чергою, висуває особливі вимоги до індивідуального підходу до надання допомоги людині.

У фахівця соціономічної професії практично відсутні «готові рецепти» професійної діяльності, оскільки він завжди має справу з іншою людиною, кожна з яких відзначається своїм ціннісним світом, особливими реакціями на оточуюче середовище, обставини і власними проблемами, умовами існування тощо [5].

Насамперед виокремимо принципи, якими покликані керуватися працівники Національної поліції України під час виконання своїх службових повноважень:

- служіння державі і народові;
- субординація;
- толерантність;
- гідна поведінка;
- добросовісність;
- прозорість і підзвітність;

- сумлінність.

Серед зазначених принципів, з огляду на нашу проблематику, слід виокремити принцип толерантності, який полягає у повазі до гідності кожної людини незалежно від її поглядів та переконань; доброзичливому ставленні до оточуючих, співпереживанні; відмові від агресивності та неприйняття соціальної несправедливості і зверхності у будь-яких проявах. Зазначений принцип і його кваліфікація певною, але неповною мірою кореспондуються з антидискримінаційними та гендерними стандартами. В іншому ці правила уникають проблематики забезпечення рівних прав жінок та чоловіків.

Працівники поліції одночасно виступають в ролі як суб'єкта, так і об'єкта гендерної політики. Гендерна культура формується та конструюється на основі аналізу моделей гендерних взаємовідносин, що розвиваються та трансформуються в суспільстві.

Діяльність працівника поліції ґрунтується на принципах поваги до всіх учасників комунікативного процесу, що може впроваджуватися шляхом використання гендерночутливої лексики. Так, слід бути обізнаним в питаннях гендерних ролей і стереотипів, які приписують як жінкам, так і чоловікам, не применшувати та не перебільшувати цінність цих ролей та діяльність, не посилювати гендерні стереотипи.

Цінностями гендерної культури є:

- гендерна грамотність як система отримання необхідних знань у сфері гендерних досліджень;

- сформована мотивація до рівноправної участі чоловіків і жінок у суспільному та професійному житті та реалізації своїх гендерних прав і свобод;

- гендерна самоосвіта як набуття власного досвіду з гендерної збалансованості;

- гендерна чуйність як здатність особистості усвідомлювати та моделювати;

- реагувати на прояви сексизму;

- повага до особливостей та індивідуальних проявів особистості незалежно від її статі.

Правоохоронні органи мають бути дзеркалом для суспільства в аспекті гендерного балансу. З огляду на те, що поліцейська діяльність може бути як зовнішньою, так і внутрішньою, дотримання принципів гендерної рівності має бути в обох випадках. Відповідно, до напрямів сприяння гендерній рівності в поліцейській діяльності можна зарахувати:

- дотримання рівності прав жінок та чоловіків під час розгляду звернень громадян, провадження слідчих дій, провадження у справах про адміністративні правопорушення, дозвільних проваджень та інших видів зовнішньої поліцейської діяльності;

- надання рівних прав жінкам та чоловікам під час доступу до поліцейської служби, просування по службі, обіймання керівних посад,

здійснення дисциплінарного провадження, а також інших видів внутрішньої поліцейської діяльності.

Чому ж важливо враховувати принцип гендерної рівності в роботі поліцейських?

Комунікативні риси і стиль спілкування жінок і чоловіків, які обрали для себе професію поліцейського не однакові. Це стосується і рівня комунікативності, і характеру аффіліації (потреби в приналежності до якоїсь групи чи спільноти). Але відмінності між статями на рівні комунікативності не стільки кількісні, скільки якісні. Зміст спільної діяльності і особистий успіх у ній означають для чоловіків більше, ніж наявність індивідуальної симпатії до колег. Чоловік обирає перш за все цікаву діяльність, в якій він може проявити себе, заради цього він вступає в контакт, навіть якщо колеги йому не дуже подобаються. Чоловіче товариство, як і весь стиль життя, скоріше предметні, ніж експресивні.

Істотні статеві відмінності мають місце на рівні емпатії (збагнення емоційних станів іншої людини шляхом співпереживання їй) і саморозкриття. Жінки в середньому емоційно чутливіші і сприйнятливіші, ніж чоловіки. Вчені, що здійснюють дослідження гендерних аспектів поліцейської служби доводять, що жінки-правоохоронці більш схильні до підтримки та співчуття, а також до більш емпатійної поведінки, ніж чоловіки. В той же час, жінки часто демонструють меншу фізичну агресію, ніж чоловіки, але таку ж або більшу непрямую агресію.

Чимало дослідників стверджують, що жінки-поліцейські краще підготовлені до роботи в громаді, ніж чоловіки. Вважається, що жінки-поліцейські мають кращі комунікативні навички, а отже, краще заспокоюють неповнолітніх і жінок, особливо жертв злочинів. Емпіричні дослідження також виявили, що жінки-офіцери більш прихильно ставляться до громадян. Ці дослідження доводять, що жінки-поліцейські з більшою ймовірністю надають жертвам насильства перенаправлення та інформацію. Чимало дослідників стверджують, що жінки-поліцейські мають більшу здатність до деескалації насильницьких зіткнень з громадянами, насамперед завдяки своїм комунікативним вербальним навичкам.

Дослідження, що стосуються поліцейської діяльності, показують значно кращу якість прийняття рішень у більш гендерно збалансованих командах, причому гендерно збалансовані робочі місця також мають кращі результати. Також доведено, що якість співпраці населення з поліцією має зростаючу тенденцію там, де і жінки й чоловіки почуваються комфортно при взаємодії з представниками правоохоронних органів як жіночої так і чоловічої статі, наприклад, коли жінка, яка постраждала від сексуального насильства, може звернутися до жінки-офіцера поліції.

Сутність гендерної політики в розрізі формування комунікативної компетентності поліцейських полягає в послідовному здійсненні певних дій, спрямованих на утвердження гендерної рівності:

- гарантування прав та свобод, рівних можливостей жінок і чоловіків;
- створення однакових умов для самореалізації та розвитку жінки і чоловіка;
- врахування специфічних (біологічних) інтересів (потреб) жінок і чоловіків під час комунікації з населенням;
- рівне ставлення до жінок і чоловіків під час розгляду службових ситуацій;
- забезпечення однакових можливостей для жінок і чоловіків.

Важливим питанням є також дотримання гендерної рівності на етапі підбору працівників до лав Національної поліції. Активними формами реалізації цього принципу є: створення умов для забезпечення гендерної рівності у підборі персоналу; забезпечення гендерної мотивації та обґрунтування відбору кандидата на вакантну посаду. У пасивних формах він реалізується через непорушність гендерної рівності при визначенні трудових завдань, які виконуються на вакантній посаді, непорушність гендерної рівності у процесі визначення причин та умови участі працівника у процесі відбору на вакантну посаду, забезпечення гендерної нейтральності під час відбору претендентів на вакантну посаду та відбору кандидата на вакантну посаду [9].

Проведення щорічного гендерного аудиту з використанням гендерно-сегрегованої статистики серед працівників підрозділів дасть можливість дотримувати гендерного балансу в структурних підрозділах Національної поліції. До того ж, наявність значної частини серед особового складу жіночого контингенту підвищує імідж та покращує ставлення громадян до поліції.

При формуванні гендерної політики дослідники радять користуватися, так званими, «гендерними окулярами» [7]:

- піддавати сумніву припущення, що усі працівники поліції мають однаковий вплив на всіх, незалежно від статі;
- аналізувати відмінності в умовах, потребах, доступі до ресурсів, можливостях приймати рішення, тощо, між жінками та чоловіками;
- оцінювати комунікативні інструменти з метою визначення їх потенційного впливу на жінок та чоловіків.

Слід пам'ятати, що формування політики з використанням «гендерних окулярів» не означає:

- просто включення слова «гендер» у нормативний акт або ж робочий процес, під час формування гендерно чутливої комунікативної політики мають враховуватися інтереси жінок і чоловіків;
- «гендер», «гендерна рівність» стосуються ролей у суспільстві і жінок і чоловіків, відносин між ними.

Перш за все, даний напрямок роботи повинен впроваджуватися ще на рівні підготовки фахівців та фахівчинь у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання через інтегрування гендерних підходів. Так,

при викладанні навчальних дисциплін, під час проведення виховних заходів, обговорень, дискусій, рольових ігор, у позанавчальний час слід сприяти формуванню у курсантів не лише понятійного апарату щодо дотримання гендерної рівності в суспільних відносинах, але й виробленню нульової толерантності до гендерної дискримінації у всіх її проявах.

Курсанти повинні орієнтуватися в поняттях «гендер» «гендерна рівність», «гендерні стереотипи», «дискримінація», «гендерно зумовлене насильство», «насильство за ознакою статі», «сексуальні домагання» і т.д., бути обізнаними в питаннях чинного законодавства щодо дотримання гендерної рівності, орієнтуватися в антидискримінаційному законодавстві, в тому числі міжнародних та українських нормативно-правових актах в сфері запобігання та протидії дискримінації за ознакою статі, засвоїти алгоритм розгляду скарг щодо дискримінації за ознакою статі/гендеру (сформований практикою ЄСПЛ).

Важливим аспектом є введення в штат навчального закладу радника з гендерних питань, формування комунікативних навичок є усвідомлення та розуміння гендерних особливостей комунікативної сфери, засвоєння правил і норм, дотримання етики в спілкуванні з представниками різних статей, розвінчування «гендерних стереотипів» та розуміння важливості врахування гендерних аспектів в судочинстві. Доцільним є включення гендерної тематики у програми таких навчальних дисциплін гуманітарного спрямування як: «Комунікація в сфері гендерної рівності», «Толерантність і недискримінація в роботі поліцейських», «Професійно-психологічна підготовка поліцейських».

Також при розробці навчальних курсів, викладачам слід враховувати гендерні особливості аудиторії, а також розширити гендерну тематику наукової роботи, зокрема в реалізації навчальних проєктів, при підготовці доповідей, написанні тез та наукових статей, курсових та кваліфікаційних робіт.

Висновки. Відтак, комунікативна компетентність працівника поліції у сфері гендерної культури, як необхідна умова успішної професійної взаємодії, формується і виявляється безпосередньо у самому процесі спілкування і проявляються у здатності виконувати ефективну комунікативну діяльність.

Комунікативна компетентність не є сталим утворенням, вона є динамічною системою, яка, за наявності сприятливих індивідуально-особистісних та соціальних передумов, піддається розвитку й моделюванню. Слід наголосити, що відсутність єдиної точки зору на сутність цього феномену, а також наявність різних концептуальних підходів та інтерпретацій утруднюють його експериментальне дослідження, особливо процес формування комунікативної компетентності у сфері гендерної рівності в системі Національної поліції.

Сприяння гендерній рівності в органах та підрозділах Національної поліції – це один із пріоритетних напрямів політики МВС України та діяльності органів і підрозділів Національної поліції України. Його реалізацію забезпечує Наказ МВС України «Про затвердження Стратегії сприяння гендерній рівності в діяльності Національної поліції України до 2030 року».

Під час визначення складових сприяння гендерній рівності в Національній поліції варто звернути увагу на зовнішню та внутрішню діяльність поліцейських. Окреслені в роботі питання потребують визначення нових напрямів наукових досліджень із метою сприяння комунікативній компетентності поліцейських в аспекті гендерної рівності.

Література:

1. Гендерні особливості прояву комунікативної компетентності у майбутніх фахівців соціономічних професій. URL: <http://surl.li/lfejs>
2. Ковальчук І. В. Проблема комунікативної компетентності у вітчизняній та зарубіжній психології. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Психологія і педагогіка. 2019. Вип. 14. С. 167-176.
3. Компетентнісний підхід до підготовки педагогів у зарубіжних країнах: теорія та практика : монографія / [Н. М. Авшенюк, Т. М. Десятов, Л. М. Дяченко, Н. О. Постригач, Л. П. Пуховська, О. В. Сулима]. — Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. — 280 с.
4. Комунікативна підготовка майбутніх поліцейських на заняттях з української мови професійного спрямування. URL: [38.pdf \(innovpedagogy.od.ua\)](https://www.innovpedagogy.od.ua/).
5. Кузан Г. Професійна підготовка фахівців соціономічних професій у вимірі сучасних вимог і реалій. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.147017>
6. Мамчур Л. І. Комунікативна компетентність особистості: її роль і значення в успішному спілкуванні. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. 2016. Вип. 2. С. 203-209.
7. Онлайн тренінг «Реалізація гендерної політики в сфері гендерної рівності. URL: [Zoshyt_GendernaNerivnist_LaStrada_A4_2 \(academysps.edu.ua\)](https://zoshyt.gendernaerivnist.lastrada.a4_2.academysps.edu.ua/). (дата звернення 10.09.2023).
8. Про схвалення Концепції Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2017 р. № 229-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/229-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 4.09.2023)
9. Світовенко Д.В. Форми реалізації принципу гендерної рівності під час підбору працівників. *Соціальне право*. 2020. № 4. С. 134-139. doi:10.37440/soclaw.2020.04.25.

References:

1. *Henderni osoblyvosti proiavu komunikatyvnoi kompetentnosti u maibutnikh fakhivtsiv sotsionomichnykh profesii*. [Gender specifics of the communicative competence manifestation in future of socionomic professions specialists.]. [in Ukrainian].
2. Kovalchuk I. V. (2019). *Problema komunikatyvnoi kompetentnosti u vitchyzniani ta zarubizhnii psykholohii*. Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Serii: Psykholohiia i pedahohika. [The problem of communicative competence in domestic and foreign psychology. Scientific notes of the National University "Ostroh Academy". Series: Psychology and pedagogy. 2019] [in Ukrainian].
3. *Kompetentnisnyy pidkhid do pidhotovky pedahohiv u zarubizhnykh krayinakh : teoriya ta praktyka*. [Competency approach to teacher training in foreign countries: theory and practice: monograph]. [in Ukrainian].

4. Avshenyuk N. M., Desyatov T. M., Dyachenko L. M., Postryhach N. O., Pukhovs' L. P., Sulyma O. V. (2014). *Komunikatyvna pidhotovka maibutnikh politseyskykh na zaniattiakh z ukrainskoi movy profesiinoho spriamuvannia* [Communicative training of future police officers during the professional Ukrainian language classes.]. Kirovohrad : Imeks-LTD. [in Ukrainian].

5. Kuzan H. *Profesiina pidhotovka fakhivtsiv sotsionomichnykh profesii u vymiri suchasnykh vymoh i realii*. [Professional training of specialists in socio-economic professions in accordance with modern requirements and realities]. [in Ukrainian].

6. Mamchur L. I. (2016). *Komunikatyvna kompetentnist osobystosti: yii rol i znachennia v uspishnomu spilkuvanni*. [Communicative competence of the individual: their role and significance in successful communication. Collection of scientific works of Pavel's Tychyna Uman State Pedagogical University.]. Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Pavla Tychyny. [in Ukrainian].

7. *Onlain treninh «Realizatsiia hendernoi polityky v sferi hendernoi rivnosti*. [Online training "Implementation of gender policy in the field of gender equality.]. [in Ukrainian].

8. *Pro skhvalennia Kontseptsii Derzhavnoi sotsialnoi prohramy zabezpechennia rivnykh prav ta mozhlyvostei zhinok i cholovikiv na period do 2021 roku : Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 5 kvitnia 2017 r. № 229-r*. [On the approval of the Concept of the State Social Program for ensuring equal rights and opportunities for women and men for the period until 2021: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated April 5, 2017 No. 229]. [in Ukrainian].

9. Svitovenko D.V. (2020). *Formy realizatsii pryntsypu hendernoi rivnosti pid chas pidboru pratsivnykiv. Sotsialne pravo*. [Forms of implementation of the gender equality principle during the selection of employees. Social law.]. [in Ukrainian].